

NATALIA SIUDZIŃSKA,
MARZENA STĘPIEŃ

REGUŁY SŁOWOTWÓRCZE NA MATERIALE ODMIEJSCOWYCH NAZW MIESZKAŃCÓW

1. Zakres materiałowy, cel i przedmiot badań

Jednostki języka, będące przedmiotem opisu w *Słowniku nazw osobowych*, zostały podzielone na dwie grupy:

- a) jednostki opisane w postaci odrębnych haseł, składających się z informacji synchronicznych i diachronicznych,
- b) jednostki opisane w postaci reguł słowotwórczych.

W drugiej grupie znalazły się nazwy mieszkańców różnych poziomów np. krajów, krain, miast, członków narodów i grup etnicznych, np. *Europejczyk*, *Polak*, *Małopola- nin*, *warszawianin*, derywaty żeńskie i męskie, np. *nauczycielka*, *gwiazdor*, derywaty o funkcji zdrobnień, spieszceń czy zgrubień, np. *chłopczyk*, *babsko* i derywaty odliczebnikowe, np. *pięciolatek*. Zadaniem, przed którym stanęli autorzy słownika, było więc nie tylko stworzenie opisów leksykograficznych dla haseł z grupy (a), lecz także opracowanie reguł dla poszczególnych klas haseł z grupy (b). Przedstawione poniżej rozważania stanowią próbę zmierzenia się z problemami, związanymi z opracowywaniem reguł słowotwórczych dla jednej z grup haseł wymienionych w punkcie (b), mianowicie dla nazw mieszkańców utworzonych od nazw miejscowych: państw, regionów i miast. Celem – ustalenie reguł rządzących w języku polskim tworzeniem tych nazw. Podstawę materiałową naszych dociekań stanowi baza licząca 600 nazw mieszkańców – wystarczająca, aby na jej podstawie wyciągnąć wnioski i utworzyć reguły. W bazie zostały wydzielone następujące rekordy:

- 1) nazwa osobowa,
- 2) przyrostek bądź formant paradygmatyczny, za pomocą którego nazwa osobowa została utworzona,
- 3) nacechowanie stylistyczne nazwy osobowej (np. potoczne, historyczne),
- 4) nazwa miejscowa,
- 5) typ nazwy miejscowej (region, państwo, miasto),
- 6) zakończenie tematyczne nazwy miejscowej,
- 7) końcówka fleksyjna nazwy miejscowej (rekord ten został zakodowany w taki sposób, aby przekazywał zarazem informację o rodzaju fleksyjnym oraz ewentualnej odmienności bądź nieodmienności nazwy miejscowej),
- 8) alternacje morfonologiczne obserwowane w nazwie osobowej (derywacie słowotwórczych) w stosunku do nazwy miejscowej (podstawy słowotwórczej)
 - a) ucięcia tematu słowotwórczego
 - b) rozszerzenia tematu / formantu słowotwórczego
 - c) wymiany głosek.

Za GWJP (1998: 365) przyjmujemy, że formantem słowotwórczym są te elementy, które różnicują derywat od podstawy, a więc zarówno afiksy, jak i zmiana paradygmatu fleksyjnego czy alternacje (ilościowe i jakościowe). Pojęciem derywacji wstecznej będziemy się posługiwać jedynie w takiej sytuacji, gdy alternacja ilościowa polegająca na ucięciu (dezintegracji) tematu jest jedynym wykładnikiem formalnym różniącym derywat i podstawę¹. W wypadkach, gdy tego typu alternacji towarzyszy formant paradygmatyczny (zmiana paradygmatu odmiany derywatu tj. nazwy osobowej w stosunku do paradygmatu odmiany podstawy tj. nazwy miejscowej), używamy terminu derywacja paradygmatyczna. Jak widać, informacja o formancie słowotwórczym jest dość złożona i z punktu widzenia dalszej analizy celowe okazało się jej rozdzielenie na odrębne rekordy. Alternacje ilościowe (8a i 8b), alternacje jakościowe (8c) oraz pozostałe wykładniki formantów słowotwórczych (afiksy oraz tzw. formant paradygmatyczny) zostały opisane w bazie w odrębnych rubrykach. Taki podział ułatwiał śledzenie związku między sufiksami i alternacjami w nazwach osobowych oraz zakończeniami tematycznymi nazw miejscowych. Tematy fleksyjne nazw miejscowych zostały umieszczone w bazie także w formie indeksu a tergo, stworzonego za pomocą odpowiedniej funkcji dedykowanej. Dzięki temu możliwe było automatyczne śledzenie zakończeń tematycznych poszczególnych nazw miejscowych i ich związku ze sposobem tworzenia nazw osobowych.

¹ Paradygmat odmiany pozostaje wspólny obu leksemom.

2. Sposoby tworzenia odmiejscowych nazw osobowych w języku polskim

Odmiejscowe nazwy osobowe znajdujące się w naszej bazie zostały utworzone za pomocą kilku formantów: *-ak*, *-anin*, *-czyk*, *-ec* oraz formantu paradygmatycznego.

Procesom tym towarzyszyły zwykle także alternacje (czyli wymiany głoskowe) ilościowe oraz jakościowe. Poniżej przedstawiamy zasady tworzenia nazw osobowych od nazw miejscowych za pomocą poszczególnych sufiksów.

2.1. Nazwy osobowe utworzone za pomocą formantu *-ak*

W bazie znalazły się 22 nazwy utworzone za pomocą tego sufiksu, większość z nich jest nacechowana potocznie. 7 to nazwy osobowe utworzone od nazw miast, w USJP wszystkie zostały opatrzone kwalifikatorem „potoczne”: *lubliniak*, *łomżyńskiak*, *krakowiak*, *oświęcimiak*, *poznanianak*, *warszawiak*, *wrocławiak*. Posiadają one swoje nienacechowane synonimy utworzone za pomocą formantu na *-anin*.

Kłopot jednak w tym, że często nazwy zakończone na *-anin*, uznawane za nienacechowane, są współcześnie używane znacznie rzadziej niż ich odpowiedniki zakończone na *-ak*. Za przykład niech posłuży nam para *poznanianak* – *poznanianin*. Jej pierwszy człon występuje w zrównoważonym podkorpusie Narodowego Korpusu Języka Polskiego 1333 razy, podczas gdy jego nienacechowany odpowiednik jedynie 10 razy. Podobne dysproporcje możemy zaobserwować w wypadku pary *warszawiak* i *warszawianin* (1725 wystąpienia vs. 242 w podkorpusie zrównoważonym NKJP). Przyjrzyjmy się zatem źródłom przykładów:

leksem	źródło	liczba wystąpień
<i>warszawianin</i>	internet	8
	książka	31
	prasa	168
<i>warszawiak</i>	internet	311
	książka	537
	prasa	877
<i>poznanianin</i>	internet	1
	książka	1
	prasa	8
<i>poznanianak</i>	internet	41
	książka	45
	prasa	1247

Jak widać, formy warszawianin, poznanianin są używane zdecydowanie rzadziej we wszystkich typach źródeł, nie tylko w Internecie, który bywa uznawany za drugie obok codziennego języka mówionego królestwo językowej potoczności². Z kolei formy warszawiak czy poznaniak są używane zarówno w kontekstach wskazujących na ich potoczne nacechowanie, jak i w takich, które tego nacechowania nie implikują:

- 1) *Po kapitulacji Mokotowa oboje Grodziccy dostali się, jak wszyscy prawie warszawiacy, do rozdzielnego obozu w Pruszkowie.*
- 2) *Każdy prawdziwy warszawiak ma cukiernicę po babci. Dziadki walczyły w Powstaniu albo zginęły wcześniej podczas okupacji. Na straży domowego ogniska zostawały babcie. A jak się Powstanie skończyło, babcie musiały się spakować w jedną walizkę. I co było w tych walizkach? Oczywiście srebrne cukiernice, namiastka domu, a lepsze do przenoszenia niż na przykład porcelanowe filiżanki.*
- 3) *Mówi się wprawdzie, że nadal są południowcy, że nieco odmienni są mieszkańcy Nowej Anglii, że Teksańczycy mają nieco inny akcent, że mieszkańcy Kalifornii różnią się od mieszkańców Wschodniego Wybrzeża, a jedni i drudzy od ludności Środkowego Wschodu czy Gór Skalistych. Są to jednak różnice nie większe niż między warszawianiem a krakowianinem czy poznaniakiem.*
- 4) *Pamiętasz, jak to było z poznaniakami? Skonsumowali za dwadzieścia pięć złotych, ale on im dał rachunek z innego stołu na trzydzieści sześć złotych. Poznaniacy zapłacili i pojechali, a on dopiero potem spostrzegł, że im dał niewłaściwy rachunek.*

Na uwagę zasługuje zwłaszcza przykład (3), który chyba najlepiej ilustruje złożoność problemu. W jednym zdaniu pojawiają się tu obok siebie leksemy *warszawiak*, *krakowianin* i *poznaniak*. Każdy z nich ma swój synonimiczny odpowiednik z przyrostkiem *-ak/-anin*, a jednak w tekście jest *krakowianin* (nie *krakowiak*) obok *poznaniaka* i *warszawiaka* (a nie *poznanianina* i *warszawianina*). Wydaje się więc, że we współczesnej polszczyźnie można obserwować pewną tendencję:

- a) tam, gdzie od rodzimej nazwy miasta można stworzyć nazwę mieszkańca za pomocą formantu *-ak* i gdzie formant ten nie służy nagminnie do tworzenia nazwy mieszkańca regionu (okolic tego miasta),
- b) nazwa mieszkańca utworzona tym formantem stopniowo traci swoje potoczne nacechowanie,
- c) systematycznie wypierając swój synonim zakończony na *-anin* i spychając go do kategorii użycy książkowych (a więc znów: nacechowanych).

Systematyczna weryfikacja tej hipotezy wymagałaby dalszych badań. Natomiast wydaje się, że dziś nie można już automatycznie rozstrzygać, iż każda nazwa osobowa zakończona na *-ak* i utworzona od rodzimej nazwy miasta jest zarazem nacechowana potocznie.

² Choć nadużyciem byłaby rzecz jasna taka implikacja, że każdy tekst pochodzący z Internetu musi być nacechowany potocznie. Równie dobrze może on zostać napisany wzorcową polszczyzną literacką.

Mniej jednolite pod względem nacechowania stylistycznego są w grupie nazw mieszkańców z formantem *-ak* nazwy osobowe utworzone od nazw regionów (12). Trzy z nich są nacechowane potocznością i mają swoje nienacechowane synonimy, utworzone za pomocą sufiksu *-anin*: *Wołyniak* – *Wołyńianin*, *Podlasiak* – *Podlasianin*, *Kujawiak* – *Kujawianin*. Pozostałe nazwy regionów zakończone na *-ak* są nienacechowane: *Borowiak*, *Warmiak*, *Kociewiak*, *Ślązak* (*Dolnoślązak*, *Górnoślązak*), *Krakowiak*, *Spiszak*, *Prusak*. Nazwy osobowe te, niezależnie od ich nacechowania stylistycznego, powstały od nazw regionów, które znajdowały się kiedyś w granicach Rzeczypospolitej (*Wołyniak*, *Spiszak*), znajdują się w nich nadal i/lub były dla Polski z historycznych względów ważne (*Prusak*).

Jak już wspominałyśmy, formant *-ak* współcześnie służy przede wszystkim do tworzenia nacechowanych potocznością nazw mieszkańców miast, rzadziej – mieszkańców regionów. Wyjątek stanowią w tej grupie nazwy osobowe utworzone od nazw państw. Znalazłyśmy tylko trzy takie przypadki: *Austriak*, *Bośniak*, *Polak*³.

Na bliższe przyjrzenie się zasługują w tej grupie dwie formy: *Krakowiak* i *krakowiak*. Pierwsza z nich, w zapisie ortograficznym wyodrębniana wielką literą – *Krakowiak* ('mieszkaniec najbliższych okolic Krakowa') nie jest nacechowana potocznością. Natomiast nazwa mieszkańca miasta Krakowa zakończona na *-ak* (*krakowiak*) jest uznawana za potoczną i ma swój nienacechowany synonim w polszczyźnie ogólnej, utworzony za pomocą formantu *-anin* (*krakowianin*). Na tym przykładzie można obserwować tendencję do specjalizowania się formantów. Formant *-anin* służy do tworzenia nazw mieszkańców przede wszystkim od nazw miast rodzimych. Sufiks *-ak* również może zostać użyty w tej funkcji, ale wówczas tak utworzona nazwa mieszkańca miasta jest nacechowana potocznością. Nienacechowane nazwy osobowe utworzone za pomocą tego formantu to jedynie nazwy mieszkańców regionów.

Zatem:

5) *krakowi-anin* (pot. *krakowiak*) – 'mieszkaniec Krakowa'.

6) *Krakowi-ak* – 'mieszkaniec najbliższych okolic Krakowa, Krakowskiego'⁴.

Charakterystycznym zjawiskiem dla grupy nazw mieszkańców, utworzonych za pomocą sufiksu *-ak*, są stosunkowo nieliczne alternacje jakościowe. Jeżeli temat nazwy miejscowości jest zakończony na twardą spółgłoskę, np. [v], [n], [m], wówczas w nazwie osobowej głoska ta ulega pod wpływem sufiksu zmiękczeniu: [v'], [ń], [m']. Fonologicznie w miejscu twardego wariantu fonemu pojawia się więc

³ Ostatni przykład jest motywowany przez podstawę słotwórczą Polska i został utworzony poprzez dezintegrację (ucięcie) tematu (sk:ø) i dołączenia przyrostka *-ak*. Przykłady typu Słowak (analogicznie: Czechosłowak) tylko na pierwszy rzut oka sprawiają wrażenie należących do tego samego typu słotwórczego, co Polak. Więcej na ich temat piszemy w części poświęconej derywatom paradygmatycznym.

⁴ Definicje w przykładach (1) i (2) podajemy za USJP.

jego wariant miękkiej. Wyjątek stanowi w tym wypadku para głosek [n]:[ń], które reprezentują różne fonemy. Regularna jest w tej grupie także wymiana [u]:[o], jeśli w nazwie miejscowej występuje [u] pochodzące z dawnego wzdłużenia zastępczego (ortograficznie oddawane jako -ó- wymienne do -o- w temacie fleksyjnym podstawy).

Podsumowując rozważania na temat nazw mieszkańców utworzonych za pomocą przyrostka *-ak*, należy podkreślić, że jest on używany głównie do tworzenia nazw mieszkańców miast i regionów od nazw miejscowości polskiego pochodzenia (z rodzimą strukturą fonetyczną)⁵. Nazwy miast tworzone za pomocą tego formantu są we współczesnych słownikach języka polskiego uznawane za nacechowane potocznością, w wypadku nazw regionów obserwujemy niejednorodność: niektóre z nich są nacechowane potocznie, inne nie.

2.2. Nazwy osobowe utworzone za pomocą formantu *-anin*

W bazie znalazło się 139 derywatów z tym formantem, zostały one utworzone od nazw miast, państw i regionów. Zgodnie z przewidywaniami przyrostek ten służy przede wszystkim do tworzenia nazw osobowych od nazw miejscowości znajdujących się na terenie Polski obecnie lub przeszłości, a także od niektórych miejscowych nazw słowiańskich.

89 nazw osobowych znajdujących się w tej grupie zostało utworzonych od nazw miast. Z tego 63 to miasta znajdujące się na terenie Polski obecnie lub w przeszłości: *budziszyńianin*⁶, *bielszczanin*, *bydgoszczanin*, *chełmianin*, *kaliszanin*, *katowiczanie*, *kownianin*, *lwowianin*, *łomżanin*, *łowiczanie*, *opolanin*, *płocczanie*, *sopocianin*, *szczecinianin*, *tarnobrzeżanin*, *torunianin*, *wrocławianin*, *warszawianin*, *zakopianin*, *zamościanin*, *żywieczanie* itd. 7 nazw zostało utworzonych od nazwy miast słowiańskich innych niż polskie i nie znajdujących się przez dłuższy okres w granicach Polski, np. *bratysławianin*, *moskwianin*, *petersburżanin*, *prażanin*, *sarajewianin*, *zagrzebianin* itd. Pozostałe przykłady w tej grupie można podzielić następująco:

- a) leksemy takie, jak *wenecjanin*, *rymianin*, *ryżanin*, *paryżanin*, *kopenhażanin* od dawna obecne w języku polskim i przystosowane do polskich norm fonetycznych,
- b) nazwy osobowe utworzone od obcych nazw miejscowych: *aganin*, *badżulanin*, *belmopanin*, *bogocianin/bogotanin*, *katmanduanin*, *limianin*, *manganin*, *maseruanin*, *mogadiszuhanin*.

⁵ Jako sufiks służący do tworzenia nazw mieszkańców państw jest one we współczesnej polszczyźnie nieproduktywny, tzn. nie tworzymy kolejnych nazw mieszkańców nowych państw z użyciem tego przyrostka.

⁶ *Budziszyń(1)* znajduje się nadal w granicach Polski, ok., 50 km od Warszawy, *Budziszyń(2)* to dawne tereny łużyckie, obecnie na terenie Niemiec.

Co do leksemów wymienionych w punkcie (b), właściwie nie można podać wyjaśnienia, dlaczego zostały one utworzone za pomocą przyrostka *-anin*, nie zaś *-czyk*. Zgodnie z zasadą słotwórczą formant *-anin* powinien służyć do tworzenia nazw mieszkańców od rodzimych nazw miejscowych, podczas gdy formant *-czyk* – od nazw miejscowych obcych i obco brzmiących. Można by domniemywać, że na przeszkodzie stanęły w tym wypadku ograniczenia morfotaktyczne, związane z zakończeniem tematu fleksyjnego podstawy. Jak jednak wykazemy poniżej, istnieją obco brzmiące nazwy miejscowe o analogicznych zakończeniach tematu, od których powstały nazwy osobowe, utworzone za pomocą formantu *-czyk* i poprzedzającego go odpowiedniego rozszerzenia, ułatwiającego wymowę (alternacja ilościowa polegająca na dostawieniu głoski lub grupy głosek).

Zaskakująca jest tu liczba aż 18 nazw osobowych z formantem *-anin* utworzonych od nazw państw. 8 z nich można uznać za derywaty od nazw historycznych państw, które istniały w przeszłości i które zdążyły się zadomowić w języku polskim np.: *Fenicia* – *Fenicjanin*, *Korynt* – *Koryntianin*, *Rakuzy* – *Rakuszanin*, *Rzym* – *Rzymianin*, *Siedmiogród* (obecnie kraina w Rumunii, dawniej odrębne państwo) – *Siedmiogrodzianin*, *Sparta* – *Spartanin*, *Troja* – *Trojanin*. 2 nazwy osobowe są motywowane przez nazwy miejscowe słowiańskie: *Rosjanin*, *Jugosławianin*. Pozostałe jednak należy uznać za wyjątki: *Mołdawianin*, *Kambodżanin*, *Peruwianin* (synonim *Peruwiańczyk*), *Kostarykanin*, *Meksykanin*, *Azerbejdżanin* (synonim *Azer*), *Honduranin* (synonim *Honduraszczyk*). Ich obecność w tej grupie trudno uzasadnić. Niektóre z tych państw powstały dopiero w XX w., w wyniku procesu dekolonizacji w dawnych koloniach należących do państw europejskich. Nie sposób byłoby więc tłumaczyć tego zjawiska ich zakorzenieniem w polszczyźnie. Podobnie chwiejna byłaby argumentacja wskazująca na ograniczenia morfotaktyczne – zwłaszcza że część z nich posiada swoje synonimy utworzone za pomocą formantu *-czyk* lub formantu paradygmatycznego.

Nie dziwi natomiast fakt, że formant *-czyk* posłużył do utworzenia stosunkowo licznej grupy nazw regionów (28). W większości są to leksemy rodzime – nazwy regionów znajdujących się w obecnie lub w przeszłości na terenie Polski: *Białostoczanin*⁷, *Dolnołużyczanin*, *Galicjanin*, *Górnołużyczanin*, *Krakowianin*, *Kujawianin*, *Łużyczanin*, *Małopolanin*, *Mazowszanin*, *Opolanin*, *Orawianin*, *Pałuczianin*, *Podhalanin*, *Podlasianin*, *Podolanin*, *Pomorzianin*, *Rzeszowianin*, *Sądeczanin*, *Wielkopolanin*, *Wołynianin*, *zabużanin*.

Nie obyło się jednak bez kilku zaskakujących wyjątków: *Alaskanin* (Alaska, USA), *Andamanin* (Andamany – Indie), *Korsykanin*, *Martynikanin*, *Wenecjanin* (identyczne z nazwą mieszkańca Wenecji jako miasta, obaw leksemy różnią się jedynie w zapisie ortograficznym: *wenecjanin*), których pojawienie się znów byłoby trudno wyjaśnić.

Procesowi tworzenia nazw mieszkańców za pomocą formantu *-anin* towarzyszą także regularne alternacje jakościowe. Podobnie jak w wypadku derywatów z forman-

⁷ Nazwa mieszkańca miasta: *białostoczanin*.

tem *-ak*, także tu możemy obserwować wymiany [u]:[o], jeśli w nazwie miejscowej występuje [u] pochodzące z dawnego wydłużenia zastępczego (zjawisko to dotyczy głównie nazw osobowych utworzonych od nazw miejscowych zakończonych na *-ów*). Natomiast jeżeli spółgłoskę w zakończeniu tematu fleksyjnego podstawy poprzedza samogłoska [e], to ulega ona ucięciu w derywacie (np. *Żywiec* – *żywczanin*). Regularna jest także w tej grupie wymiana [t]:[ć], por. *Sopot* – *sopocianin* (w nazwach obcych zastępowana obocznością głosek [t]:[t'] będących wariantami jednego fonemu). Powtarzają się też alternacje głosek historycznie twardych do historycznie miękkich w nazwach rodzimych: [g]:[ż], [k]:[ć], [r]:[ż], [s]:[ś] (wyjątkowo alternację [g]:[ż] obserwujemy także w kilku wyrazach obcych np. *Haga* – *hażanin*, *Kopenhaga* – *kopenhazaanin*). Jeżeli nazwa osobowa została utworzona od nazwy miejscowej o temacie fleksyjnym zakończonym na spółgłoskę twardą (twardy wariant fonemu spółgłoskowego), wówczas w zakończeniu tematu słowotwórczego nazwy osobowej pojawia się jej zmiękczony odpowiednik (miękki wariant fonemu spółgłoskowego), np. [m]:[m'], [v]:[v']. Wyjątkowo w oboczności [n]:[ń] obie głoski nie są wariantami jednego fonemu.

W nazwach rodzimych następuje także regularna alternacja ilościowa: ucięcie grup głosek [-sk(a)]: *Wielkopolsk-a* – *Wielkopol-anin-ø* oraz [-yzn(a)]: *Białostoczczyzna* – *Białostoczczanin*. Warto odnotować, że w nazwie obcej taka oboczność nie zachodzi, por.: *Alaska* i *Alaskanin*.

Formant *-anin* jest więc używany przede wszystkim do tworzenia nazw osobowych od nazw miast i regionów rodzimych: znajdujących się na terenie Polski obecnie lub w przeszłości oraz nazw pochodzenia wschodnio- i południowosłowiańskiego, choć można znaleźć w tej grupie kilka wyjątków obcego pochodzenia (np. *Alaskanin*, *Kostarykanin*, *limianin*, *mogadiszuhanin*). W procesie tworzenia nazw osobowych obserwujemy regularne alternacje odzwierciedlające procesy historyczne, które zaszły w języku polskim.

2.3. Nazwy osobowe utworzone za pomocą formantu *-czyk*

Formant *-czyk* jest obecnie najczęstszym i najbardziej produktywnym formantem słowotwórczym w opisywanej grupie derywatów: za jego pomocą zostało utworzonych ok. 400 nazw osobowych znajdujących się w naszej bazie. Większość z nich jest motywowana przez nazwy państw (144), a także miast (146). Nieco mniej derywatów powstało od nazw regionów (ok. 100). Miejscowości, których nazwy stanowią podstawę słowotwórczą, nie znajdują się obecnie ani nie znajdowały się w przeszłości na terenie Polski. Odstępstwo od tej zasady odnotowaliśmy w trzech przypadkach: *Gniezno* → *gnieźnieńczyk*⁸, *Zakopane* → *zakopiańczyk*⁹, *Westerplatte* – *westerplatczyk*. Przy czym ostatnią z tych nazw trudno uznać za nazwę mieszkańca regionu, gdyż – jak

⁸ Leksem w USJP bez kwalifikatora z odesłaniem do synonimicznej postaci również nienacechowanej: *gnieźnianin*.

⁹ Leksem w USJP opatrzony kwalifikatorem „potoczne” z odesłaniem do synonimicznej postaci nienacechowanej: *zakopianin*.

podano w USJP – westerplacczyk to ‘uczestnik bohaterskiej obrony Westerplatte’, nie zaś mieszkaniec tego półwyspu nad Zatoką Gdańską. Pozostałe nazwy mieszkańców utworzonych za pomocą tego formantu powstały od nazw miejscowości obcych.

Bardzo liczną grupę (ok. 200 przykładów) w tej klasie stanowią nazwy osobowe utworzone od nazw miejscowych bez alternacji ilościowych polegających na wstawieniu grupy głosek między tematem słotwórczym a sufiksem *-czyk*. W grupie tej można zaobserwować regularności, pozwalające do pewnego stopnia przewidzieć, które nazwy osobowe mogą zostać utworzone w ten sposób.

Po pierwsze, są to nazwy mieszkańców motywowane przez nazwy miejscowości z zakończeniem tematu fleksyjnego w mianowniku na *-d*¹⁰ (jeśli znajduje się w wygłosie absolutnym, to wymawiane jako [t]) oraz *-t* poprzedzone spółgłoską (zwłaszcza nazwy zakończone na grupy *-grad*, *-stad*, *-land*):

- *Aszchabad* → *aszchabadczyk*, *Bagdad* → *bagdadczyk*, *Belgrad* → *belgradczyk*, *Bermudy* → *Bermudczyk*, *Falklandy* → *Falklandczyk*, *Leningrad* → *leningradczyk*, *Islamabad* → *islamabadczyk*, *Leningrad* → *leningradczyk*, *Kapsztad* → *kapsztadczyk*, *Leningrad* → *leningradczyk*, *Luanda* → *luandczyk*, *Niderlandy* → *Niderlandczyk*, *Oksford* → *oksfordczyk*, *Oranjestad* → *oranjestadczyk*, *Rijad* → *rijadczyk*, *Trynidad* → *Trynidadczyk*, *Willemstad* → *willemstadczyk*);
- *Inflanty* → *Inflantczyk*, *Korynt* → *Koryntczyk*, *Taszkient* → *taszkientczyk* (*Taszkent* → *taszkentczyk*)

W ten sposób tworzymy także nazwy osobowe od nazw miejscowych nieodmiennych zakończonych na [e], którego nie słychać w wymowie albo które jest poprzedzone przez spółgłoskę [l] lub [n]: *Brazaville* → *brazavillczyk*, *Libreville* → *Librewilczyk*¹¹.

Analogicznie powstają nazwy osobowe od obcych nazw miejscowych zakończonych w temacie na [i], [l], [m], [ń] lub [n]¹², [r], [s], [t] poprzedzone samogłoską:

- *Achaja* → *Achajczyk*¹³, *Chaldeja* → *Chaldejczyk*, *Lilongwe* [l'iloMgueé] → *lilongwejczyk*, *Malaje* → *Malajczyk*, *Niamej* → *Niamejczyk*, *Paragwaj* → *Paragwajczyk*, *Tajpej* → *tajpejczyk*, *Urugwaj* → *Urugwajczyk*;
- *Angola* → *Angolczyk*, *Antyle* → *Antylczyk*, *Bruksela* → *Brukselczyk*, *Gwatemala* → *Gwatemalczyk*, *Izrael* → *Izraelczyk*, *Kampala* → *Kampalczyk*, *Nepal* → *Nepalczyk*, *Senegal* → *Senegalczyk*, *Seszele* → *Seszalczyk*, *Seul* → *Seulczyk*, *Wenezuela* → *Wenezuelczyk*, *Tyrol* → *Tyrolczyk*;

¹⁰ Derywaty od nazw miejscowości zakończonych w wymowie na [d'i(a)] opisujemy osobno w grupie nazw utworzonych za pomocą formantu *-czyk* z towarzyszeniem alternacji ilościowej polegającej na ucięciu fragmentu tematu.

¹¹ Wyjątek: *Sierra Leone* → *Sierraleończyk*, gdzie ortograficzne *-e-* jest słyszalne w wymowie i w derywacie ulega ucięciu.

¹² W tym wypadku ulega ono zmiękczeniu do [ń] pod wpływem formantu *-czyk*.

¹³ Synonim: *Achaj*.